

MIDDELSTUM – HIPPOLYTUSKERK

Weinig kerken op het Groninger platteland zijn zo homogeen van stijl als de kerk van Middelstum. Deze gotische kerk is gebouwd in de tweede helft van de 15e eeuw, mogelijk in opdracht van Onno Ewesma (de kinderen van Onno Ewesma veranderden hun naam in van Ewsum). Na terugkomst uit het Heilige Land in 1445 zou hij, als dank voor zijn veilige terugkeer, opdracht hebben gegeven tot de bouw van een nieuwe parochiekerk, gewijd aan Hippolytus.

De nieuwe kerk werd gebouwd op de fundamenten van een tufstenen kerk met één schip; van de voorganger bleef slechts een restje tufsteen over. In 1487 werd de kerk van een toren voorzien. In 1523 vergrootte Onno's zoon Wigbold van Ewsum de kerk tot een kruiskerk (met één schip). Dit is te zien aan de vensters en nissen van het dwarschip: geen vorkmontanten zoals in de andere ramen maar laatgotische visblaastracing. De kerk is aan de oostkant gesloten met een driezijdig koor. De sacristie is waarschijnlijk in de 16e eeuw toegevoegd.

De toren heeft geledingen en een tentdak met afgeplatte vorsten. Dit dak wordt bekroond door een octogonale lantaarn met klokvormig koepeltje uit de 17e eeuw. In de toren hangt een carillon met 23 klokken, in 1662 vervaardigd door François Hemony. In 1949 werd het carillon met 7 klokken uitgebreid.

De traveeën van de kerk zijn uitwendig van elkaar gescheiden door tweemaal versneden steunberen. De muren zijn kaal, op natuurstenen waterlijsten na. De waterlijsten markeren met hun hoekige omloop de twee tegenover elkaar liggende ingangen in de westtravee. De ingang in het noordtransept heeft een classicistische omlijsting. De ingang in het zuidtransept is dichtgemetseld. De topgevels van het transept hebben klimmende spitsboognissen en worden bekroond met kruisbloemen.

Het sinds de reformatie witgepleisterde interieur is gedekt met vierdelige kruisribgewelven, waarvan de ribben van de diagonaal- en de transversaalbogen ontspringen op consoles halverwege de muur. Bij de restauratie van 1974-'81 werden de middeleeuwse muurschilderingen weer blootgelegd. Deze schilderingen waren al eerder ontdekt (1879) maar bij gebrek aan geld voor een restauratie opnieuw gewit. Tussen 1976-'77 zijn alle voorstellingen dan toch onder de witkalk vandaan gehaald. De schilderingen zijn deels in fresco-, deels in secco-techniek geschilderd. De belangrijkste schilderingen vormen de cyclus van de heilsgeschiedenis, bestaande uit voorstellingen van de Zondeval, Pinksteren en het Laatste Oordeel. Deze schilderingen zijn vervaardigd naar houtsneden uit de prentenreeks 'Die kleine Passion' van Albrecht Dürer (1511). Op een zijmuur is een voorstelling van Christus als Salvator Mundi (Redder der wereld) geschilderd.

In het noordertransept is het fraai gepolychromeerde epitaaf voor Egbert Onsta, een in 1476 gestorven priester. Zijn vermoedelijke kompanen zijn Hippolytus en Onno Ewesma (van Ewsum). De barokke preekstoel uit 1733 is gemaakt door Casper Struiwig. Op het voorpaneel de bekende vanitassymbolen: de schedel met lauwerkrans en de gevleugelde zandloper (symbool van de kortstondigheid van dit leven en het naderende stervensuur).

Het grote herengestoelte, dat het koor afsluit is uit 1704. Het fraaie snijwerk is van Jan de Rijk en het kistenmakerwerk is van Allert Meijer. Op het koor is een vaste avondmaalsopstelling met lange tafels en banken uit de 18e eeuw.

Het orgel uit 1863 is gemaakt door van Oeckelen. Het heeft twee klavieren en een aangehangen pedaal. Het is in 1982 door Mense Ruiten gerestaureerd. Onder het koor is een grafkelder gebouwd voor het geslacht van Ewsum.